

26.6.2013

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO

OM 11/032012

**LAUSUNTOPYYNTÖ OIKEUDENHOIDON UUDISTAMISOHJELMASTA
VUOSILLE 2013 - 2025**

Pyydettyinä lausuntonaan Päijät-Hämeen käräjäoikeus esittää seuraavan.

Käräjäoikeus yhtyy neuvottelukunnan mietinnössä lähtökohdista esitettyyn. Lisäksi käräjäoikeus yhtyy olennaisilta osin siihen, mitä mietinnössä on esitetty oikeudenhoidon uudistamisen tavoitetilasta vuoteen 2025 mennessä.

Neuvottelukunnan ehdotusten osalta käräjäoikeus on keskittynyt lähinnä sellaisiin ehdotuksiin, jotka joko suoraan tai välillisesti koskevat käräjäoikeuksia.

Ehdotus 3

ICT:n hyödyntäminen tuomioistuinten toiminnassa entistä enemmän on erittäin tärkeitä. Tähän kuuluvat, kuten mietinnöstäkin käy ilmi, niin sähköinen asiointi kuin sähköinen käsittelyketjokin ja yleensäkin sähköinen toiminta. Tällä hetkellä ainakin käräjäoikeuksissa ICT on selvästi vanhentunutta ja jäänyt jälkeen muualla tapahtuneesta kehityksestä. Käytössä olevat työvälineet eivät riittävästi tue tuomaria työssään. Järjestelmät on suunniteltava lainkäytön vaatimuksia silmällä pitäen. Esimerkiksi 20.5.2013 käyttöön otettu Ritu-järjestelmä on rakennettu pitkälti täytäntöönpanon ehdoilla. Vireillä olevan AIPA-hankkeen onnistuminen on käräjäoikeuksien toiminnan kehittämisen näkökulmasta ensi arvoisen tärkeää. Tässä yhteydessä käräjäoikeus kiinnittää huomiota vielä siihen, että mietinnössä viitattu oikeusministeriön tilakonseptin mukainen monitilaympäristö edellyttää toimiakseen langattomia verkkoja, kannettavia työasemia sekä paperitonta asioiden käsittelyä. Tällaisia ei tällä hetkellä ole. Lisäksi niihin siirtyminen edellyttää huomattavia investointeja.

Ehdotus 5

Käräjäoikeuksien toimitilat on suunniteltava järkevästi. Tällä tavalla on neuvottelukunnan esittämien tavoin saavutettavissa säästöjä ilman, että samalla vaarannetaan oikeusturvaa.

Käräjäoikeus toteaa, että sen tärkein tehtävä on tuottaa laadukkaita lainkäyttöratkaisuja kohtuullisessa ajassa. Käsiteltävät asiat ovat monimutkaistuneet ja muuttuneet aikaisempaa vaativimmiksi. Asioiden ratkaiseminen vaatii keskitymistä sekä rauhallisia ja viihtyisiä työtiloja. Tuomareiden ja käräjäoikeuksien muun henkilökunnan työtilatarpeita arvioitaessa lähtökohtana tulee pitää

26.6.2013

työn sisällön asettamia vaatimuksia. Ns. monitilaympäristö ei saa olla itsetarkoituksellinen tavoite vaan tilojen tulee luoda hyvät edellytykset laadukkaalle lainkäyttötyölle.

Toimitilauudistukset edellyttävät, että niitä tehtäessä tulevat rakenteelliset perusratkaisut ovat tiedossa. Huomattava on, että myös mahdolliset muutokset käsiteltävissä asioissa (esimerkiksi summaariset asiat) sekä prosesseissa vaikuttavat toimitilaratkaisuihin.

Ehdotus 6

Käräjäoikeus pitää ensi arvoisen tärkeänä riippumattoman oikeusministeriöstä erillisen tuomioistuinviraston perustamista. Tältä osin käräjäoikeus yhtyy neuvottelukunnan selkeän enemmistön kantaan. Käräjäoikeus kuitenkin korostaa, että tuomioistuinvirasto tulisi perustaa mahdollisimman pian. Tältä osin käräjäoikeuden kanta poikkeaa neuvottelukunnan näkemyksestä, jonka mukaan viraston perustaminen on pitkän aikavälin tavoite.

Tuomioistuinhallinnon järjestämisessä on kysymys ennen kaikkea tuomioistuinten rakenteellisesta riippumattomuudesta. Tällä hetkellä tuomioistuinten keskushallintoa hoitaa oikeusministeriö. Se on osa valtioneuvostoa ja siten poliittisesti johdettu organisaatio. Kulloisenkin poliittisen johdon alaisuudessa hoidettu lainkäytön resurssien jako on käräjäoikeuden näkemyksen mukaan oikeusvaltion kannalta kyseenalainen.

Muut ehdotukset

Mitä käräjäoikeuksia koskeviin ehdotuksiin muutoin tulee, niin käräjäoikeus toteaa, että mietintö sisältää lähinnä varsin suppeasti perustellun luettelon hyvin erilaisia kehittämissuhteita. Niistä merkittävä osa on kannatettavia. Mietintö on kuitenkin niin yleisluontoinen, että seuraavien yleisten kommenttien lisäksi käräjäoikeus ei tässä vaiheessa katso voivansa lausua niistä enempää. Käräjäoikeus tulee aikanaan erikseen ottamaan kantaa tehtäviin uudistusehdotuksiin.

Käräjäoikeuksissa käsiteltävät asioita, noudatettavia prosesseja, käräjäoikeusverkoston rakennetta ja käytettävissä olevia resursseja koskevat kysymykset liittyvät pitkälti toisiinsa. Tarvitaan menettelyllisiä ja henkilöstöön liittyviä uudistuksia. Prosesseja tulee keventää. Myös rakenteet ja organisaatiot on otettava avarakatseisen ja kriittisen tarkastelun kohteeksi. Uudistusten toteuttaminen edellyttää hyvää kokonaisuuden hahmottamista niin uudistuskohdeiden kuin ajoituksenkin osalta. Lisäksi uudistukset edellyttävät huolellista valmistelua ja harkintaa.

Selvää on, että nykyisillä resursseilla ei voida ylläpitää nykyisen kaltaista järjestelmää eikä verkostoa.

Tällä hetkellä tarvitaan poliittisia päätöksiä tuomioistuinlaitoksen kehittämiseksi ja oikeusturvan ylläpitämiseksi ja parantamiseksi. Päätösten tekeminen ei voi odottaa kulloiseenkin hallitusohjelmaan seuraavaa nelivuotiskautta varten

26.6.2013

tehtäviä kirjauksia. Päätöksiä pitää pystyä tekemään myös hallituskausien aikana. Uudistusten toteuttamisen aikajänne on usein varsin pitkä. Hallitusohjelmakirjauksesta uudistuksen toteuttamiseen kuuluu helposti muutamia vuosia. Tällä hetkellä tilanne näyttää valitettavasti siltä, että vaadittavia päätöksiä ei pystytä tekemään vaan ajaututaan tekemään säästöjä sieltä, mistä niitä saadaan.

Käräjäoikeuksien rakenneuudistuksen (ehdotus 11) osalta käräjäoikeus korostaa, että käräjäoikeusverkostoon vielä tehtävät muutokset on toteutettava osana tuomioistuinten rakenneuudistusta ei yksittäisinä muutoksina. Verkostouudistuksessa tulee ottaa huomioon tulevat rakenteelliset perusratkaisut. Lisäksi käräjäoikeus kiinnittää erikseen huomiota siihen, että edellinen vuoden 2010 alussa toteutettu uudistus on esimerkiksi Päijät-Hämeen käräjäoikeuden osalta yhä kesken. Päijät-Hämeen käräjäoikeus toimii edelleen kahdessa eri toimipisteessä eikä sen toimintoja ole voitu järjestää tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Käräjäoikeuden toimitilakysymykset ovat edelleen avoinna. Vaikka toteutettu uudistus sinänsä on sujunut varsin hyvin, niin mahdollinen seuraava uudistus tulee toteuttaa edellistä paremmin niin, että uudistuksen yhteydessä otetaan riittävän huolellisesti huomioon kaikki siihen liittyvät seikat mukaan lukien toimitilakysymykset.

Summaaristen asioiden käsittelyn keskittämistä ja siirtämistä käräjäoikeuksista ulosottoviranomaisille (ehdotus 14) on esitetty jo esim. Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mietinnössä 2003:3. Sen jälkeen asia on ollut toistuvasti esillä. Tuomioistuimen perustehtävien näkökulmasta ajatus on ymmärrettävä. Neuvottelukunta esittää siirtämisen vaihtoehtona summaaristen asioiden keskittämistä enintään kolmeen käräjäoikeuteen. Tällä tavoiteltaneen tehokkuutta. Siirto pois käräjäoikeuksista tai asioiden keskittäminen vain muutamaaan käräjäoikeuteen vaikuttaisi laajasti ja voimakkaasti käräjäoikeuksien henkilökuntaan. Lisäksi ehdotuksen toteuttaminen vaikuttaisi myös käräjäoikeuksien toimitiloihin sekä käräjäoikeusverkostoon. Kysymys on siis erittäin merkittävästä ratkaisusta, joka edellyttää perusteellista harkintaa. Lisäksi on todettava, että summaariset asiat käsitellään ja ratkaistaan tällä hetkellä esimerkiksi Päijät-Hämeen käräjäoikeudessa varsin nopeasti ja tehokkaasti. On vaikea nähdä, että tässä suhteessa keskittämisellä olisi saavutettavissa merkityksellisiä hyötyjä.

Kokoonpanojen osalta (ehdotus 21-22) käräjäoikeus toteaa, että neuvottelukunnan lähtökohta, jonka mukaan kokoonpanojen tulee olla asian laadun mukaisesti joustavia, on hyväksyttävä. Lisäksi käräjäoikeus haluaa tässä yhteydessä korostaa, että lainkäytön painopisteen tulisi olla käräjäoikeuksissa. Näin ollen vaativissa asioissa kokoonpanoja tulisi käräjäoikeuksissa vahvistaa. Säännökset antavat tähän jo nyt mahdollisuuksia. Käytännössä vahvennettujen kokoonpanojen käyttö on kuitenkin ollut varsin vähäistä. Syyt on hyvä selvittää. Ainakin osin kysymys on käytettävissä olevista resursseista.

Suullisten perustelujen rajoitetun käyttöönoton osalta (ehdotus 35) käräjäoi-

26.6.2013

keus toteaa, että kysymys on periaatteellisesti erittäin merkittävä. Tämän vuoksi se vaatii perusteellista selvittämistä.

Laamanni

Tuomas Nurmi